

KATSOMUSDIALOGIN TASOT PÄIVÄKODISSA JA KOULUSSA

Silja Lamminmäki-Vartia, *TM, KK, lastentarhanopettaja ja päiväkodin varajohtaja, Solkikujan päiväkotitoiminta, Vantaan Varhaiskasvatus*
Arniika Kuusisto, *FT, dosentti, yliopistonlehtori, Opettajankoulutuslaitos, Helsingin yliopisto*

KASVATTAJAT – VANHEMMAT

Myönteisen ja avoimen vuorovaikutussuhteen rakentaminen vanhempien kanssa on välttämätöntä, jotta sekä kodin arvoja, uskontoa/katsomusta ja perinteitä että kasvatuksen ja opetuksen tavoitteita voidaan tarkastella ja huomioida osana päiväkodin ja koulun arkea ja juhlaa. Päiväkotien VASU- ja EOPS-keskusteluissa on tärkeää ottaa rohkeasti esiin myös kieleen, kulttuuriin ja uskuntoon tai muuhun katsomukseen liittyvät kysymykset. Huoltajille on hyvä myös avata katsomuskasvatuksen tavoitteita ja yleissivistävää merkitystä osana toiminnan kokonaisuutta. (ks. kysymykset huoltajille)

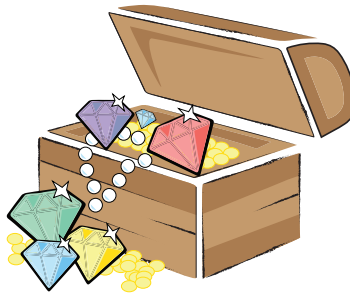
Koulussa vanhemmille on hyvä kertoa koulun katsomusopetuksen tavoitteista. Koulun tehtävä katsomusopetuksen suhteen on yleissivistyksellinen. Tämä ei kuitenkaan sulje pois vierailuja tai tutustumista uskonnonharjoittamisen tapoihin. Hyvä ohjeistus yhteistyömahdollisuuksiin uskonnollisten yhteisöjen kanssa sekä tähän liittyvään lainsäädäntöön löytyy kirkkohallituksen julkaisusta *Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina*.

" Koulun tehtävä katsomusopetuksen suhteen on yleissivistyksellinen. Tämä ei kuitenkaan sulje pois vierailuja tai tutustumista uskonnonharjoittamisen tapoihin."

KASVATTAJAT – KASVATTAJAT

Katsomuskasvatukseen ja -opetukseen liittyy edelleen paljon epävarmuutta. Siksi avoin keskustelu sen tavoitteista ja toteuttamisesta sekä yhteinen suunnittelu sekä oman tiimin että koko päiväkodin/ oppilaitoksen tasolla helpottaa ja tukee viime kädessä kaikkien työtä. Tähän liittyvät myös pohdinnat siitä, miten moninaisuus näkyy päiväkodin tai koulun oppimisympäristössä ja kasvatustoiminnassa (esim. tukeeko julisteissa, kirjoissa ja leluissa esiintyvä kuvasto inklusiivista vai kapeaa kuvaa suomalaisuudesta). Entä miten katsomuskasvatuksen tavoitteet otetaan osaksi esiopetuksen erilaisia oppimiskokonaisuuksia?

Koulut ja päiväkodit ovat monikatsomuksellisia ja moniarvoisia työyhteisöjä. Kunnioitus ja avoimuus sekä omien arvojen ja asenteiden tiedostaminen on tärkeää myös työyhteisön tasolla. Jotta katsomussensitiivisyys olisi osa henkilöstön ammatillista osaamista ja katsomuskasvatuksen tavoitteet konkretisoituisivat käytännön työn tasolle, tarvitaan myös pedagogista johtajuutta ja johtajan tukea. Päiväkodin johtajat ja rehtorit ovat yhteisönsä arvo- ja asennevaikuttajia myös katsomuksiin liittyvissä kysymyksissä. Tällä dialogin tasolla voidaan tarkastella myös yhteistyötä paikallisten toimijoiden, kuten seurakuntien kanssa.

KASVATTAJAT – LAPSET

Aikuinen toimii lapsille mallina siitä, miten uskontoihin ja katsomuksiin suhtaudutaan ja miten niistä ja niihin liittyvistä kysymyksistä puhutaan. Se miten lasten elämänkysymyksiin, kuten kuolemaan, liittyvään pohdintaan ja ihmettelyyn reagoidaan, osaltaan joko tukee tai lannistaa lapsen toimijuutta näissä lasta joskus syvästikin askarruttavissa pohdinnoissa. Kunnioitus lapsen esiintuomia katsomuksellisia kysymyksiä kohtaan välittyy usein jo aikuisen äänensävyistä – tai vaikkapa vaivaantuneesta hiljaisuudesta.

On tärkeää tarjota lapsille välineitä uskontoihin ja katsomuksiin liittyvien asioiden tarkasteluun. Arvostava kohtaaminen sekä hyväksyvän, pohdinnan ja kysymykset sallivan ilmapiirin luominen on aikuisten tehtävä. Katsomuskasvatuksessa ja -opetuksessa on helppo hyödyntää kertomuksia, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, vierailuja, vierailijoita sekä lähiympäristön tapahtumia. Päiväkodissa erilaiset aamupiirikeskustelut, pikkutuokiot, kuvakirjat, projektit ja juhlat tarjoavat paljon mahdollisuuksia tuoda katsomuskasvatuksen sisältöjä osaksi kasvatustoimintaa. Samoin koulussa on tärkeää huomata, että katsomuksellisten kysymysten käsittely ei rajoitu pelkästään katsomusaineiden oppitunneille. Katsomukselliset kysymykset ja tapa hahmottaa maailmaa kulkevat oppilaan elämässä jatkuvasti mukana.

"On tärkeää tarjota lapsille välineitä uskontoihin ja katsomuksiin liittyvien asioiden tarkasteluun. Arvostava kohtaaminen sekä hyväksyvän, pohdinnan ja kysymykset sallivan ilmapiirin luominen on aikuisten tehtävä."

LAPSET – LAPSET

Lapsella on oikeus tutustua häntä ympäröivän maailman moninaisuuteen ja oppia ymmärtämään sitä vähä vähältä paremmin. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (1989) tunnustaa lapsen oikeuden omaan kieleen, kulttuuriin, henkiseen, hengelliseen ja moraaliseen kehitykseen sekä uskontoon tai muuhun katsomukseen. Työyhteisössä tai tiimissä voidaan pohtia: Kokevatko lapset, että näistä asioista on päiväkodissa tai koulussa lupa puhua? Saako niitä leikkiä? Uskaltaako kysymyksiä esittää? Heittäytyykö aikuinen mukaan ihmettelyyn ja pohdintaan? Ruokitaanko lasten uteliaisuutta myös tästä aihepiiristä? Onko lapsi hyväksytty omana itsenään, myös katsomuksensa osalta? Tuetaanko myös vähemmistöiden titeettejä vai näyttäytyykö joidenkin lasten uskonto vain negatiivien kautta: asioina, joita hän ei saa syödä, nähdä, kuulla tai tehdä? Entä esiintyykö ryhmässä kiusaamista tai syrjintää kulttuuriin tai uskontoon liittyen? Kiusaamiseen ja syrjintään on aina puututtava heti. Aikuisilla tulee olla herkät tuntosarvet ja syrjintää ja ulossulkemista aktiivisesti ehkäisevä antirasistinen kasvatusote.

Vinkkejä käytäntöön:

1. Monikulttuurinen juhlakalenteri: rakennetaan lapsiryhmän oma monikulttuurinen juhlakalenteri.
2. Eri katsomusten kertomukset ja aihetta käsittelevät kuvakirjat.
3. YK:n Yhteisymmärrysviikon (*UN World Interfaith Harmony Week*) vietto päiväkodissa.
4. Apukysymyksiä huoltajien kanssa käytävään keskusteluun:
 - Mitä juhlia (uskonnollisia, katsomuksellisia tai kulttuurisia) teidän perheessänne vietetään?
 - Miten vietätte ramadanin päättymisjuhlaa, id al Fitr tai uhr juhlaa, id al Adha (islam)? Diwalia, Holia (hindulaisuus)? Vesakia, Ullambaa (buddhalaisuus)? Hanukaa tai Purim-juhlaa (juutalaisuus)?
 - Onko suomalainen kalenteri erilaisine juhlineen teille tuttu?
 - Päiväkodissa vietetään suomalaisessa kalenterissa olevia erilaisia vuosikiertoon liittyviä kulttuurisia ja kristilliseen (luterilaisuus) kirkkovouteen (esim. pyhäinpäivä, joulukuukausi, pääsiäinen) liittyviä juhlia. Miten teillä näitä juhlia vietetään? Millainen sisältö juhlille annetaan?
 - Millaisia juhlien sisältöjä uskonnon perhe antaa erilaisille kalenterivuoden juhlille?
 - Miten toivotte perheellenne tärkeiden juhlien näkyvän päiväkodissa? Olisiko teillä mahdollisuus auttaa juhlien järjestämisessä?
 - Voiko lapsenne osallistua kirkossa järjestettäviin tilaisuuksiin, kuten konsertteihin tai kirkkohetkiin?
 - Mikäli ette halua lapsenne osallistuvan johonkin toimintaan tai tilaisuuteen, miten toivotte asian selitettävän hänelle? Millaista vaihtoehtoista toimintaa toivotte?
 - Millä tavoin lapsenne on kohdannut muita uskontoja, katsomuksia tai kulttuureja aikaisemmin (naapurusto, suku, tuttavaperheet, lomamatkat)? Entä millaisia uskontoon liittyviä keskusteluja kodissanne on käyty?
 - Miten lapsenne kanssa on puhuttu elämän peruskysymyksistä: jumala, syntymä, kuolema, pelot, turvallisuus? Millaisia kokemuksia näistä kysymyksistä lapsella on? Miten kuolemaa on lapselle selitetty? Miten toivotte lapsenne elämäkysymyksiin vastattavan?